

Enemmän hyvää innovaatioista

Sosiaalisten innovaatioiden
osaamiskeskuksen
suunnittelu
- hankkeen loppuraportti

Kirjoittajat:

Vera Djakonoff
Satu Korhonen

Demos Helsinki oy

**DEMOS
HELSINKI** /

Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus-hankkeen tausta	2
1. Näin Suomen hanke on edennyt	3
1.1 Kohti kukoistavaa sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemiä	3
2. Toimintamalli: Enemmän hyvää innovaatioista – osaamiskeskus ekosysteemiä vahvistamassa	7
2.1 TIETO	8
Tavoite	8
Keinot	10
2.2 OSAAMINEN	11
Tavoite	12
Keinot	13
2.3 VAIKUTTAMINEN	15
Tavoite	15
Keinot	16
2.4 Yhteistyö	17
3. Kiinnostavia käytäntöjä Suomesta ja maailmalta	18
3.1 Innokylä – Innovaatioiden kehittämisen tukena kaikissa vaiheissa	18
3.2 Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus	19
3.3 Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö – Tietopohjaista tukea perheiden elämää	20
3.4 The Australian Centre for Social Innovation (TACSI) – Tavoitteena ihmislähtöinen, systeeminen vaikuttavuus	21
3.5 Social innovation Canada – Näkyvyyttä, osaamista ja yhteistoiminnan rakenteita	22
3.6 EIT Climate-KIC – Innovaatioportfoliolla kohti systeemistä vaikuttavuutta	23
3.7 What Works Network – Näyttöön perustuvia ratkaisuja	24
4. Yhteenveto	25

Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus-hankkeen tausta

EU:n komissio julkaisi vuonna 2020 kansallisia sosiaalisten innovaatioiden¹ osaamiskeskuksia koskevan haun jäsenmaille. Komission haun taustalla oli havainto EU-rahoituksen avulla syntyneiden sosiaalisten innovaatioiden vähäisestä määrästä ja heikosta leviävyydestä sekä tavoite lisätä sosiaalisten innovaatioiden vaikuttavuutta.² Komissio tunnistaa sosiaalisten innovaatioiden merkityksen siinä, että tuleviin haasteisiin voidaan vastata Euroopan kansalaisten hyödyn mukaisesti. Siirtyminen vähähiiliseen talouteen, väestörakenteen muutokset, digitalisaatio ja COVID-19 kriisiin liittyvät kysymykset ovat jo alkaneet muuttaa työelämää, koulutusta ja sosiaalipalveluja.

Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskusten perustaminen on osa komission tavoitetta rakentaa vuoteen 2027 mennessä EU:n kattava tukirakenne sosiaalisille innovaatioille³. Rakenne tulee tarjoamaan tukea kansallisille osaamiskeskuksille ja niiden toiminnalle, kansainväliselle yhteistyölle sekä vuorovaikutteiselle oppimiselle. Osaamiskeskusten toimintamalli ei tule olemaan kaikissa maissa sama, vaan niiden toiminta ja organisaatorakenne vaihtelee maittain.

Haun tuloksena yhteensä kuusi monikansallista konsortiota valittiin perustamaan omia kansallisia osaamiskeskuksiaan ja edistämään sosiaalisia innovaatioita. Konsortiot kattavat 25 maata ja niissä on mukana 148 organisaatiota. Suomi on toiminut vuodesta 2021 osana monikansallista ”Pan-European Social Innovation Lab” (PEnCIL) -konsortiota yhdessä Belgian, Tšekin ja Liettuan kanssa. Projektien tavoitteena on käynnistää kansallisten sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskusten toiminta. Konsortiot pyrkivät muodostamaan verkostoja, rakentamaan valmiuksia ja synergioita sekä kehittämään välineitä ja menetelmiä, jotka lisäävät sosiaalisten innovaatioiden vaikuttavuutta kaikkialla EU:ssa.

Suomen edustajana konsortiossa on työ- ja elinkeinoministeriössä toimiva EU:n alue- ja

¹ Sosiaaliset innovaatiot ovat uusia, toimivia ideoita – palveluita, tuotteita, malleja, prosesseja tai strategioita –, jotka etsivät yhteiskunnan tarpeisiin ja ongelmiin ratkaisuja, jotka ovat parempia kuin vakiintuneet vaihtoehdot. Niiden selkeänä tavoitteena on yhteinen hyvä ja parantunut hyvinvointi. Sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemi Suomessa (2022) Kts. lisää: <https://rakennerahastot.fi/-/sosiaalisten-innovaatioiden-ekosysteemi-suomessa>

² European Commission, Competence Centres for Social Innovation.) Kts. lisää: <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/en/competence-centres-social-innovation>

³ European Commission, Call for Proposals. Kts. lisää: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=629&langId=en&callId=604&furtherCalls=yes>

rakennepolitiikan ohjelman hallintoviranomainen. Suomen projektin tarkoituksena on luoda valmiudet sille, että sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksen toiminta käynnistyy keväällä 2023.

Demos Helsinki on tukenut työ- ja elinkeinoministeriötä vuoden 2022 aikana osaamiskeskuksen suunnittelussa ja sen toimintamallin kehittämisessä.⁴ Tämän työ- ja elinkeinoministeriön sekä Demos Helsingin yhteisen hankkeen tavoitteena on ollut ymmärtää, millaiset edellytykset Suomessa on sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksen perustamiselle ja toiminnalle sekä hahmottaa, millaisia valmiuksia pitää vielä kehittää.

Tämä on hankkeen loppuraportti, jossa esitellään Demos Helsingin laatima ehdotus sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksen toimintamallista Suomessa. Raportissa kuvailtu toimintamalli on suositus, jota ministeriö hyödyntää sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksen valmistelutyössä.

1. Näin Suomen hanke on edennyt

1.1 Kohti kukoistavaa sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemiä

Edellytyksiä sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksen perustamiselle on selvitetty hankkeen aikana yhdessä sosiaalisten innovaatioiden kentän toimijoiden, kuten innovaatioiden kehittäjien, rahoittajien ja muiden sosiaalisten innovaatioiden parissa vaikuttavien tahojen kanssa. Hankkeessa tunnistettiin tekijöitä, jotka vähentävät sosiaalisten innovaatioiden vaikuttavuutta Suomessa. Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksen toimintamallia on rakennettu ja testattu läpi hankkeen kentän toimijoiden, sosiaalisten innovaatioiden asiantuntijoiden sekä muiden, EU-maiden rinnakkaisia hankkeita edistävien tahojen kanssa.

Tammikuussa 2022 Demos Helsinki laati tiiviin kirjallisen selvityksen siitä, keitä kaikkia toimijoita sosiaalisten innovaatioiden synnyttämiseen ja skaalautumiseen Suomessa kytkeytyy (nk. "Sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemi") sekä siitä, millaisia tavoitteita,

⁴Demos Helsinki, A competence centre for social innovation in Finland. Kts. lisää: <https://demoshelsinki.fi/referenssit/a-competence-centre-for-social-innovation-in-finland/>

mahdollisuuksia ja tarpeita ekosysteemin toimijoilla on sosiaaliin innovaatioihin liittyen.⁵ Selvitys koostuu kahdesta osasta: ekosysteemin nykytilan analyysistä sekä sosiaalisten innovaatioiden vahvistamisen parhaiden käytäntöjen kartoituksesta Suomessa ja kansainvälisesti. Selvitys perustuu kirjallisuuskatsaukselle ja Demos Helsingin tammikuussa 2022 tekemille asiantuntijahaastatteluille⁶.

Selvityksen tekoa edelsi University College Londonin professorin sekä Iso-Britannian innovaatiotalon Nestan entisen pääjohtajan sir Geoff Mulganin kanssa käydyt keskustelut sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksen toimintamallista. Näiden pohjalta kehitettiin ensimmäinen versio mallista.

Selvityksen myötä vahvistui käsitys siitä, että Suomessa on lukuisia vahvoja toimijoita, jotka edistävät sosiaalisten innovaatioiden syntyä. Näitä ovat mm.:

- innovaatioiden kehittäjät (mm. järjestöissä, kunnissa, yrityksissä ja korkeakouluissa)
- innovaatioiden kehittäjien osaamista ja tietopohjaa tukevat koulutuksen tarjoajat ja tiedon tuottajat (mm. Sitra ja ammattikorkeakoulut)
- verkostojen koordinoijat ja tietoportaalien ylläpitäjät (mm. Innokylä ja Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus)
- rahoittajat (mm. ELY-keskukset ja STEA)

Suomesta on kuitenkin koettu puuttuvan yhteinen, pitkäkestoinen ja jatkuva vertaisoppimisen sekä -kehittämisen tila tai verkosto. Ilman riittävää pitkäjänteisyyttä ja toimijoiden jakamaa yhteistä suuntaa innovaatioiden kehittämisen on koettu tapahtuvan pistemäisesti ilman, että aikaisemman keittämistoiminnan tulosten päälle on voitu kunnolla rakentaa tai niistä saatuja oppeja aina hyödyntää. Tässä tiedonvaihdon ja vuorovaikutuksen edistäminen toimijoiden välillä on koettu tärkeäksi.

⁵ Rakennerrahastot, Sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemi Suomessa, 2022. Kts. lisää: <https://rakennerahastot.fi/-/sosiaalisten-innovaatioiden-ekosysteemi-suomessa>

⁶ Selvitystä varten haastateltiin:

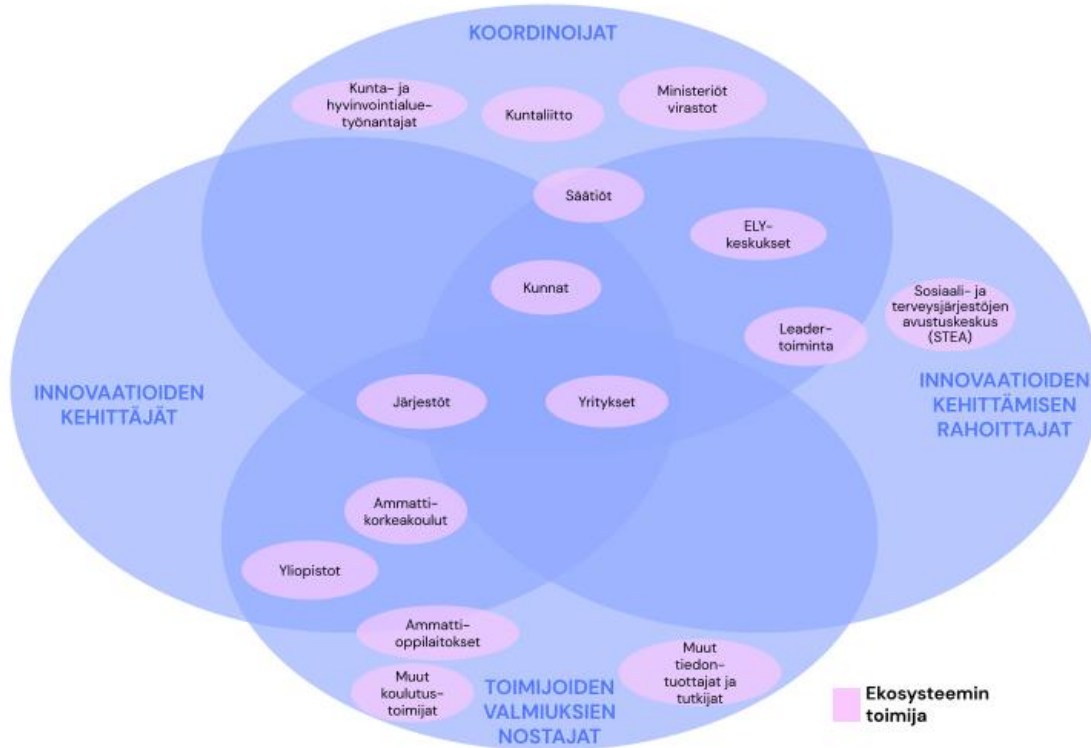
Anna-Mari Jaanu, ohjelmapäällikkö, KunTeko 2020 -ohjelma, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat

Timo Hämäläinen, johtava asiantuntija, Sitra

Juha Koivisto, johtava asiantuntija, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Timo Ollila, rahoituspäällikkö, EU:n rakennerahastohankkeiden neuvonta ja ohjaus, Etelä-Savon ELY-keskus

Mikael Seppälä, innovaatioekosysteemien asiantuntija, Laurea-ammattikorkeakoulu, Systems Change Finland

Kuva 1: Suomen sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemin toimijoita. Kuvio ja sen jaottelu on suuntaa antava. Todellisuudessa ekosysteemin toimijoita on paljon enemmän ja niillä voi olla sellaisia päällekkäisiä rooleja, jotka eivät käy ilmi kuviosta.

Nykytilanteessa sosiaaliset innovaatiot ja niiden tulokset eivät leviä hallinnonalalta tai yhteiskunnan sektorilta toiselle tarpeeksi usein tai tehokkaasti. Monimutkaisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaiseminen edellyttää systeemistä muutosta ja sitä, että ratkaisut leviävät yli sillojen. Sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemiä tuleekin siis vahvistaa. Sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemillä tarkoitetaan toimijoiden, resurssien (esimerkiksi kyvyt ja rahoitus) ja infrastruktuurin muodostamaa kokonaisuutta, joka rakentuu vuorovaikutukselle, yhteisille tavoitteille ja vertaisoppimiselle. Kukoistavan sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemin tuloksena saamme **enemmän hyvää innovaatioista**.

*Monimutkaisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaiseminen edellyttää systeemistä muutosta ja sitä, että ratkaisut leviävät yli sillojen. Kukoistavan sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemin tuloksena saamme **enemmän hyvää innovaatioista***

Selvitystä seurasi kolme sidosryhmätilaisuutta keväällä 2022, joissa tunnistettiin edellytyksiä sille, että Suomessa rakennetaan yhdessä polkua kohti kukoistavaa sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemiä. Yhdessä sosiaalisten innovaatioiden toimijoiden kanssa selvitettiin:

1. Millainen olisi kukoistava sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemi?
2. Mitä sellaista hyvää Suomessa jo on, jota voidaan vahvistaa kukoistavan sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemin luomiseksi?
3. Millaisilla toiminnoilla sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus pystyy parhaiten vauhdittamaan kehitystä kohti kukoistavaa sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemiä?

Kukoistavan sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemin piirteinä pidettiin seuraavia:

Tilaa innovaatioille

- Ekosysteemissä tulee tehdä tilaa innovaatioille tukemalla kehittämistoimintaa ja kulttuuria, joka kannustaa siirtymistä ideatasolta kokeiluihin, sallii epäonnistumisen ja niiden kautta oppimisen. Tämä edellyttää mm. pitkäjänteistä ja dialogille perustuvaa rahoitusta.

Aito yhdessä kehittämisen yhteisö

- Innovaatiotoimijat löytävät toisensa. Toimijat löytävät ekosysteemistä samalla alueella ja samojen teemojen parissa ja tavoitteiden eteen työskenteleviä tahoja. Ekosysteemi on vertaisoppimisen ja yhteistyön tila, johon osallistujat ovat sitoutuneita ja joista syntyy aitoja toimia.

Ihmisten viisaus käyttöön

- Sosiaalisten innovaatioiden kehittäjät, rahoittajat ja käyttöönottajat ymmärtävät, että avaimet ratkaisuihin ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen ovat usein heillä itsellään. Ratkaisuja saadaan kehitettyä osallistamalla eikä niitä voida tuoda ylhäältä alas.

Demos Helsinki viimeisteli sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksen toimintamallia sidosryhmätilaisuuksien jälkeen keväällä 2022. Tässä vaiheessa toimintamallin aihioista keskusteltiin vielä eri maiden kansallisten osaamiskeskushankkeiden edustajien kanssa. (Saksasta Social Impact gGmbH, Iso-Britanniasta Social Innovation Exchange ja Tanskasta Danish Social Innovation Academy).

2. Toimintamalli: Enemmän hyvää innovaatioista – osaamiskeskus ekosysteemiä vahvistamassa

Osana hankkeen selvitystyötä kartoitettiin sosiaalisten innovaatioiden määritelmää eri tahojen näkökulmasta. Kartoituksen pohjalta muodostettiin seuraava määritelmä, joka on ohjannut toimintamallin muodostamista:

”Sosiaaliset innovaatiot ovat uusia, toimivia ideoita – palveluita, tuotteita, malleja, prosesseja tai strategioita –, jotka etsivät yhteiskunnan tarpeisiin ja ongelmiin ratkaisuja, jotka ovat parempia kuin vakiintuneet vaihtoehdot. Niiden selkeänä tavoitteena on yhteinen hyvä ja parantunut hyvinvointi.

Sosiaalisten innovaatioiden vaikutusmekanismit ovat moninaisia: ne muuttavat perustavanlaatuisesti rutiineja, resurssivirtoja, valtasuhteita tai vallitsevia käsityksiä. Ne ovat sosiaalisia paitsi päämääriltään myös keinoiltaan: ongelmia ratkoessaan ja tarpeita tyydyttäessään ne samalla muuttavat tai luovat uusia sosiaalisia suhteita ja yhteistyötä, antavat usein ihmisille roolin tarpeiden tyydyttämisessä ja siten parantavat yksilöiden ja yhteiskunnan kykyä toimia. Sosiaalisia innovaatioita voivat kehittää julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat, käyttäjät ja yhteisöt, niin julkisten palveluiden osaksi kuin niiden ulkopuolelle.⁷

Tässä hankkeessa sosiaaliset innovaatiot onkin ymmärretty sen laajasti kattavan erilaisia innovaatioita esimerkiksi ”asunto ensin”-toimintamallista tapoihin hyödyntää hyvinvointia lisäävää teknologiaa. Osaamiskeskuksen toiminnan suunnittelun lähtökohtana on ollut etenkin ESR-rahoitteisten hankkeiden tuloksena syntyvien sosiaalisten innovaatioiden vaikuttavuuden lisääminen sekä sidosryhmien tukeminen käytettävissä olevan EU-rahoituksen hyödyntämisessä. Kuitenkin sosiaalisten innovaatioiden leviäminen ja niiden vaikuttavuuden kasvaminen edellyttää, että ratkaisuja ei tarkastella yksittäisinä vaan osana laajempaa systeemiä. Osaamiskeskuksen toiminnan onkin tähdättävä koko sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemin vahvistamiseen.

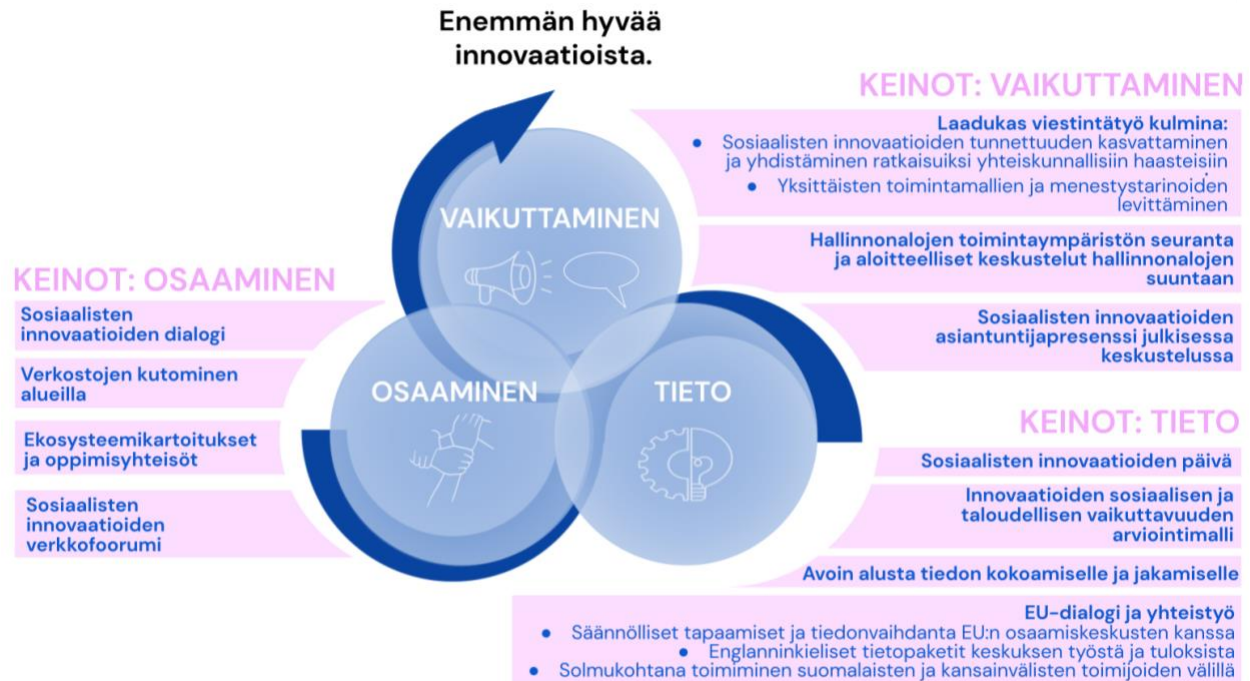
Tässä raportissa esiteltävässä toimintamallissa sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus rakentuu kolmen, toisiinsa kytkeytyvän alueen ympärille. Nämä ovat

- **Tieto:** tietoisuuden lisääminen siitä mikä toimii ja on vaikuttavaa sekä sosiaalisten innovaatioiden tunnettuuden ja näkyvyyden kasvattaminen

⁷ Lähteet: BEPA 2011; European Commission 2013; Howaldt & Schwarz 2010; Moulart (2005); Mulgan et al. 2007; Murray, Caulier-Grice & Mulgan (2010); Nesta 2009; Neumeier 2017; OECD LEED 2000; OECD 2011; OECD 2016; Westley and Antadze 2010

- **Osaaminen:** innovaatiokehittäjien, rahoittajien ja päätöksentekijöiden kyvykkyyksien ja toimijuuden vahvistaminen yhteisössä sekä yhteisen suunnan rakentaminen
- **Vaikuttaminen:** sosiaalisten innovaatioiden tunnistaminen keskeiseksi ratkaisuisissa yhteiskunnan viheliäisiin ongelmiin

Yhdessä alueiden sisältämät tavoitteet ja keinot muodostavat osaamiskeskuksen toimintamallin. Toimintamallin tuloksena saamme enemmän hyvää innovaatioista.

Kuva 2: Ehdotus sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksen toimintamallista

2.1 TIETO

Tavoite

“Tieto”-alueen tavoitteena on tehdä tunnetuksi sekä yksittäisiä sosiaalisia innovaatioita että koko konseptia yleisesti. “Sosiaalinen innovaatio” koetaan usein vaikeaksi käsitteeksi. Sen ytimessä on uusien ratkaisujen tarjoaminen yhteiskunnan tarpeisiin ja ongelmiin tavoitteenaan hyvinvoinnin lisääminen. Sosiaalisten innovaatioiden käsite on väline keskustelun helpottamiseksi ja yhteiskunnallisen hyvän saavuttamiseksi. Sosiaalisen

innovaation käsite helpottaa julkishallinnon, koulutustoimijoiden sekä yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyötä, mahdollistaen toimien kohdentamisen erityisten tarpeiden ja haasteiden mukaan.⁸ Osaamiskeskus lisää käsitteen tunnettuutta.

Tietoisuus sosiaalisista innovaatioista, niihin liittyvistä hyvistä käytännöistä, työkaluista ja toimintamalleista kasvaa, kun niistä ja niiden tuloksista kerätään tietoa yhteen paikkaan helposti löydettäväksi. Kattavan, laadukkaan ja ajankohtaisen tiedon tarjoaminen helposti ymmärrettävässä muodossa parantaa todennäköisyyttä, että sosiaalisia innovaatioita hyödynnetään tietoisemmin yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemisessa. Osaamiskeskuksen myötä innovaatioiden tulokset ovat matalalla kynnyksellä löydettävissä ja hyödynnettävissä.

Sosiaalisia innovaatioita hyödynnetään tietoisemmin yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemisessa

Laadukas saatavilla oleva tieto innovaatioista ja innovaatiotoiminnan tuloksista helpottaa sosiaalisten innovaatioiden taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arviointia. Tämä on hyödyllistä paitsi innovaatioiden kehittäjille ja rahoittajille myös innovaatioiden käyttöönotosta päättävillä tahoilla. Mitä paremmin sosiaalisten innovaatioiden tuottama lisäarvo ja vaikuttavuus tunnistetaan, sen paremmat lähtökohdat on myös laatia kriteereitä rahoitettavien innovaatioiden validoimiselle sekä niiden vaikuttavuuden mittareita.

Aikaisemman kehittämistyön tulokset ja vaikuttavuus on tehty näkyviksi ja niistä voidaan oppia

Innovaatioiden pitkäjänteinen kehittäminen sekä tarkoituksenmukaisempi rahoitustoiminta edellyttää, että aikaisemman kehittämistyön tulokset ja vaikuttavuus on tehty näkyviksi ja niistä voidaan oppia. Innovaatioiden kehittäjät voivat ammentaa aikaisemman työn tuloksista ja rahoittajien käsitys siitä, mikä toimii kasvaa. Kun poliittiset päätöksentekijät (niin kansallisella kuin EU-tasolla) saavat tietoa sosiaalisten innovaatioiden taloudellisesta ja sosiaalisesta vaikuttavuudesta, ne aletaan nähdä yhä keskeisimpänä yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiselle.

⁸European Commission, Call for Proposals. Kts. lisää:
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=629&langId=en&callId=604&furtherCalls=yes>

Keinot

Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus kytkee yhteen EU-rahoitusta myöntävät ELY-keskukset sekä ESR-rahoitteista hanketyötä tekevät toimijat vahvemmin muuhun avoimen yhteiskehittämisen ekosysteemiin ja sen toimijoihin (kehittäjät, kehittämistyön tulosten hyödyntäjät, rahoittajat). Tarkoitusta varten osaamiskeskus ylläpitää **verkossa toimivaa alustaa, jonne kootaan tietoa toimintamalleista, kehittämishankkeista ja niiden tuloksista sekä hyödyllisiä kehittämisen työkaluja, menetelmiä ja muita materiaaleja**. Alustan yhteydessä toimii myös **verkkofoorumi** (kts. Osaaminen: keinot). Innovaatiokehittäjät jakavat **alustalla** tietoa kehittämishankkeistaan, niiden etenemisestä ja tuloksista. **Alustan** järjestämiseksi ei ole järkevää aloittaa tyhjästä vaan tehdä yhteistyötä jo olemassa olevien alustojen ja kehittämissympäristöjen kanssa, jotka tarjoavat jo nyt teknisen alustan tiedon kokoamiselle ja jakamiselle.

Alustalla innovaatioiden kehittäjille, rahoittajille ja päätöksentekijöille tuodaan saataville työkaluja arvioida innovaatioiden sosiaalista ja taloudellista vaikuttavuutta. Tähän tarkoitukseen osaamiskeskus kehittää **arviointimallin innovaatioiden sosiaaliselle ja taloudelliselle vaikuttavuudelle**. **Arviointimalli** kehitetään ammentamalla olemassa olevasta sosiaalisten innovaatioiden tietopohjasta sekä asiantuntijuudesta. Esimerkiksi menestyneiden innovaatioiden jakamia yhteisiä tekijöitä tunnistetaan. **Arviointimallin** kehittämisessä voidaan hyödyntää esimerkiksi Sitran vaikuttavuuden askelmerkkejä⁹. Malli voi olla esimerkiksi

- Työkalu innovaation vaikuttavuuspotentiaalnin arvioimiseksi, esimerkiksi kriteeristö ajankohtaisuuden, kysynnän, toteutettavuuden ja arvolupauksen arvioimiselle
- Vaikuttavuuden mittaristo, jota seuraamalla innovaation toteutunutta vaikuttavuutta voidaan arvioida

Osaamiskeskus osallistuu myös sosiaalisten innovaatioiden EU-tasoiseen validointi- ja kehittämistyöhön. **Arviointimallin** kehittämisessä sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus voi tehdä yhteistyötä esimerkiksi jonkin muun sosiaalisten innovaatioiden asiantuntija- tai niiden vaikuttavuutta edistävän tahon kanssa.

Yksittäisten innovaatioiden ja niiden vaikuttavuuden näkyväksi tekemisen lisäksi sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus lisää tietoa siitä, mitä sosiaaliset innovaatiot ovat ja miksi innovaatioita kannattaa ottaa rohkeasti käyttöön. Tietoisuutta sosiaalisista innovaatioista ja

⁹ Sitra, vaikuttavuuden askelmerkit. Kts. lisää: <https://www.sitra.fi/julkaisut/vaikuttavuuden-askelmerkit/>

niiden näkyvyyttä lisätään testaamalla kansallista **sosiaalisten innovaatioiden päivää**. Tarkoituksena on voimistaa verkoston (kts. Osaaminen) toimijoiden ääntä julkisessa keskustelussa ja tehdä näkyväksi hankkeiden tuloksia sekä sosiaalisten innovaatioiden käsitettä. **Sosiaalisten innovaatioiden päivää** vietetään:

- Verkossa ja viestimissä kattavan viestintäkampanjan kautta, jossa esitellään kehittäjien, käyttöönottajien sekä rahoittajien menestystarinoita siitä, miten sosiaaliset innovaatiot ovat käytännössä johtaneet kasvaneeseen hyvään.
- Järjestämällä fyysiset sosiaalisten innovaatioiden messut, joista viestitään aktiivisesti ja kattavasti sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemin toimijoille sekä muille mahdollisille kiinnostuneille. Osana messuja järjestetään mm. paneeleita, puheenvuoroja ja kaikille avoimia työpajoja.

Suomen sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksen tehtävänä on vahvistaa **tiedonvaihtoa, vertaisoppimista ja yhteistyötä kansainvälisten kumppaneiden kanssa**. Tämä tapahtuu aluksi ensisijaisesti EU:n sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskrakenteen kautta.¹⁰ Osaamiskeskus jatkaa keskustelua säännöllisesti sekä PEnCIL-konsortion että muiden konsortioiden jäsenten kanssa ja myöhemmin osana EU:n laajuista osaamiskeskrakennetta. Tätä vuorovaikutusta on käynnistetty jo syksyn 2021 ja kevään 2022 aikana. Keskeistä on varmistaa kansainväliselle yleisölle suunnattu raportointi ja viestintä Suomen osaamiskeskuksen toiminnasta, opeista ja tuloksista. Osaamiskeskus tuo saataville englanninkielisiä tietopaketteja osaamiskeskuksen työstä. Sosiaalisten innovaatioiden **verkkofoorumilla** (kts. Osaaminen) ja muilla kanavilla tiedotetaan toimijoille kansainvälisistä mahdollisuuksista, kuten yhteistyöstä ja tapahtumista. Osana **sosiaalisten innovaatioiden päivää** järjestettävillä messuilla kutsutaan edustusta muiden maiden osaamiskeskuksista ja näiden piirissä olevista toimijoista verkostoitumaan suomalaisten toimijoiden kanssa. **Osaamiskeskus toimii suomalaisen sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemin ja EU:n sosiaalisten innovaatioiden yhteisön välisenä solmukohtana.**

2.2 OSAAMINEN

¹⁰European Commission, Competence Centres for Social Innovation. Kts. lisää: <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/en/competence-centres-social-innovation>

Tavoite

“Osaaminen”-alueen tavoitteena on vahvistaa sosiaalisten innovaatioiden kehittäjien, rahoittajien ja käyttöönottajien toimijuutta ja edellytyksiä hahmottaa paremmin omaan toimintaympäristöön linkittyvät mahdollisuudet. Oma toiminta pystytään näin kytkemään osaksi yhteistä jaettavaa suuntaa ja laajaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Yhteiskuntien kohtaamat haasteet vaativat hyvinvointilähtöisiä systemisiä ratkaisuja, jotka vaikuttavat monella eri tasolla tuoden yhteen yksittäisten kehittämishankkeiden toimijat ja tulokset. Siksi osaamista on vahvistettava verkostoista käsin edistämällä toimijoiden välistä vuorovaikutusta, vertaisoppimista ja yhteistyötä.

Oma toiminta pystytään kytkemään osaksi yhteistä jaettavaa suuntaa ja laajaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta

Osaamiskeskus tuo yhteen sosiaalisten innovaatioiden kehittäjiä, käyttöönottajia ja rahoittajia. Vahva alueellisuus ja läsnäolo lähellä toimijoita ovat verkostomaisesti toimivan osaamiskeskuksen tärkeitä periaatteita. Tämä mahdollistaa toiminnan kehittämisen niin, että se vastaa toimijoiden tarpeisiin ja vahvistaa samalla alueella toimivien tahojen välistä yhteistyötä ja luottamusta. Osaamiskeskus tarjoaa innovaatiokehittäjille tukea kehittämistyön eri vaiheissa. Verkkopalvelut ovat tärkeitä, mutta eivät yksinään riitä, jos tavoitteena on aidosti kasvattaa innovaatioiden kehittäjien osaamista, vaan tarvitaan myös kohtaamisia kasvokkain. Osaamiskeskus fasilitoi toimijat yhteen tuovaa vertaisoppimisen tilaa (kts. Keinot: oppimisyhteisöt ja verkkofoorumi). Tilassa toimijoilla on mahdollisuus löytää yhteistyön paikkoja niiden kanssa, jotka kehittävät ja etsivät ratkaisuja yhteisiin haasteisiin, ESR-hanketyön teemoja tukevasti¹¹. Näin laajemman ekosysteemin osaaminen saadaan käyttöön yksittäisissä kehittämishankkeissa, johtaen viisaampaan kehittämiseen ja parempaan vaikuttavuuteen. Samalla rahoittajat saavat enemmän tietoa kentän tarpeista ja ilmiöistä.

Laajemman ekosysteemin osaaminen saadaan käyttöön yksittäisissä kehittämishankkeissa, johtaen viisaampaan kehittämiseen

¹¹ Euroopan rakennerahastot 2021–2027. Kts. lisää: <https://www.ely-keskus.fi/rakennerahastot-2021-2027>

Osaamiskeskus edistää kehittäjien ja rahoittajien välistä vuorovaikutusta ja keskustelua. Tämän myötä kehittäjät ja rahoittajat ymmärtävät paremmin toistensa tarpeita ja tavoitteita, löytäen niiden väliltä yhtymäkohtia. Vuorovaikutus mahdollistaa sen, että kehittäjillä on mahdollisuus pitkäjänteisempään kehittämiseen, jossa kehittämisen rahoitus taipuu kokeiluihin, kokeiluista ja epäonnistumisista oppimiseen sekä kehittämisen mukauttamiseen opitun perusteella. Tämä tukee uusien toimivien toimintamallien kehittämistä sekä skaalautumisen edellyttämää jatkokehittämistä.

Kehittäjillä on mahdollisuus pitkäjänteisempään kehittämiseen, jossa kehittämisen rahoitus taipuu kokeiluihin, kokeiluista ja epäonnistumisista oppimiseen

Innovaatioiden skaalautumisen edistämiseksi keskus osallistaa toimintaan innovaatioiden skaalautumiseen vaikuttavia innovaatioiden käyttöönotosta päättäviä tahoja, kuten valmistelijoita, johtajia ja päätöksentekijöitä. Uusien ratkaisujen ollessa entistä helpommin päätöksentekijöiden saatavilla, voi se lopulta johtaa entistä parempiin palveluihin. Kun innovaatioita sovelletaan uusiin ympäristöihin, syntyy samalla tietoa, jota voidaan edelleen hyödyntää innovaatioiden kehittämisessä.

Keinot

Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus toimii verkostona ja sen solmukohtina toimivat ELY-keskuksissa toimivien verkostojen **”kutojien”** fasilitoimat **oppimisyhteisöt**, **sosiaalisten innovaatioiden verkkofoorumi** sekä säännöllisesti järjestettävä, rahoittajat ja kehittäjät yhteen tuova **sosiaalisten innovaatioiden dialogi**. Aluksi verkoston kehittämisen tukena hyödynnetään systeemisen muutoksen asiantuntijuutta. Tässä voidaan pyytää mentorointia esimerkiksi Systems Change Finlandilta¹². Lisäksi konsultoidaan muita verkostomaisesti toimivia yhteisöjä, kuten esimerkiksi Itlaa, joka ylläpitää yhteisövaikuttavuuden viitekehysten¹³ pohjalta toimivaa alueellista Lapsuuden rakentajat-oppimisverkostoa¹⁴, verkostomaisesti toimivaa Yhteiskunnallisten yritysten

¹² Systems Change Finland. Kts. lisää: <https://www.systemschange.fi/>

¹³ Verstas, lapsuuden rakentajat, Yhteisövaikuttavuus (Collective Impact). Kts. lisää: <https://lapsuudenrakentajatverstas.fi/yhteisovaikuttavuus/>

¹⁴ Verstas, lapsuuden rakentajat, *alueellinen oppimisverkosto*. Kts. lisää: <https://lapsuudenrakentajatverstas.fi/alueellinen-oppimisverkosto/>

osaamiskeskusta¹⁵ sekä kehittämissympäristö Innokylää¹⁶.

Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus tukee toimijoita alueellisesti ELY-keskusten yhteydessä toimivien **verkostojen kutojien** kautta. **Kutojat** ovat verkostojen rakentajia, jotka tunnistavat, kuuntelevat ja tuovat yhteen toimijoita alueilla. **Kutojat** voivat toimia yhdellä alueella, kiertävästi, yksin tai tiimeissä. Tärkeintä on varmistaa, että **kutojat** toimivat alueellisesti lähellä sosiaalisten innovaatioiden toimijoita. Ennen osaamiskeskuksen toiminnan aloittamista ehdotetaan, että ELY-keskusten kanssa käytäisiin keskusteluja ja kartoitettaisiin tarkemmat edellytykset kutojatoiminnan järjestämiseksi ja käynnistämiseksi.

Aluksi **kutojat** tekevät omaa aluettaan koskevan alueellisen **ekosysteemikartoituksen**, joka kuvaa, minkälaisia suhteita innovaatiotoimijoiden välillä on. **Ekosysteemikartoitusten** pohjalta muodostetaan **oppimisyhteisöjä**, joissa sosiaalisten innovaatioiden toimijat löytävät tarpeitaan vastaavat resurssit, (mm. tietoa, rahoitusta ja kontakteja) ja niiden tavoitteiden kannalta relevantit toimijat kuten muut kehittäjät, innovaatioiden käyttöönotosta päättävät tahot ja rahoittajat. **Oppimisyhteisöt** kytkevät samoja tavoitteita jakavat toimijat osaksi yhteistä suuntaa.

Oppimisyhteisöissä innovaatioiden kehittäjät saavat jatkuvaa tukea kehittämiselle vertaisoppimisen kautta ja tietoa rahoitusmahdollisuuksista. Päätöksentekijät löytävät uusia ratkaisuja ja rahoittajat saavat tietoa läheltä toimijoita. **Oppimisyhteisöt** tukevat sitä, että innovaatioiden kehittämisen varrella on monta vuorovaikutuksen ja tukemisen pistettä. Näin hanke pohjaisesta kehittämisestä päästään kohti jatkuvampaa ja pidemmälle tähtäävää toimintaa.

Kutojat kutsuvat **oppimisyhteisöjen** toimijat yhteen säännöllisesti. Nämä vertaisoppimisen tilaisuudet voivat olla esimerkiksi:

- Avoimia keskustelu- ja verkostoitumistilaisuuksia, joissa kehittäjillä on mahdollisuus vapaamuotoiseen kokemusten jakamiseen.
- Konkreettiseen yhteiskehittämistyöhön keskittyviä "kehittämisklinikoita", jossa kehittäjien, rahoittajien ja päätöksentekijöiden tarpeita sekä osaamista ja kysyntää törmäytetään työpajoissa.
- Tulevaisuustyöpajoja, joissa samoihin yhteiskunnallisiin haasteisiin ratkaisuja etsivät toimijat rakentavat yhteistä visiota.

¹⁵ Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus. Kts lisää: <https://yyo.fi/>

¹⁶ Innokylä. Kts. lisää: <https://innokyla.fi/fi>

Oppimisyhteisöjen lisäksi kutojat ovat läsnä kansallisesti alueelliset toimijat yhteen tuovalla, osaamiskeskuksen ylläpitämällä **sosiaalisten innovaatioiden verkkofoorumilla**. Yhdessä **oppimisyhteisöt** ja **verkkofoorumi** muodostavat yhteisen vertaisoppimisen tilan. **Verkkofoorumista** pyritään luomaan aktiivinen, Suomen sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemin toimijoiden kohtaamispaikka ja yhteisö. **Foorumille** osallistuminen edellyttää tunnistautumista ja rekisteröitymistä. Rekisteröitymällä **verkkofoorumille** toimijat voivat keskustella keskenään ja kartoittaa yhteistyön mahdollisuuksia, jakaa hyviä käytäntöjä, julkaista uutisiaan ja tietoa tapahtumistaan sekä etsiä itselleen relevanttia tietoa. **Verkkofoorumi** voi toimia avoimen tiedon kokoamisen ja jakamisen alustan yhteydessä (kts. Tieto). **Verkkofoorumin** käynnistämisessä selvitetään mahdollisuuksia hyödyntää jo olemassa olevia alustoja.

Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus rakentaa innovaatioiden kehittäjien ja rahoittajien välisen vuorovaikutusmallin. Sen toteutuksessa hyödynnetään alueellisten kutojien tuottamia ekosysteemikartoituksia. Malliin sisältyy kaksi kertaa vuodessa järjestettävä **sosiaalisten innovaatioiden dialogi**, joista toinen voidaan kytkeä vuotuisen **sosiaalisten innovaatioiden päivään**. Työpajana järjestettävässä **dialogissa** käydään ilmiölähtöistä keskustelua innovaatorahoituksen kehittämisestä paremmin kehittäjien ja rahoittajien tarpeita vastaavaksi. Lisäksi **dialogissa** huomioidaan tulevaisuusnäkökulma ja toimintaympäristöön vaikuttavat trendit. Keskustelut tuovat syötteitä osaamiskeskuksen strategiaan ja vaikuttamistyöhön.

2.3 VAIKUTTAMINEN

Tavoite

Sosiaalisia innovaatioita synnyttää halu vastata yhteiskunnallisiin tarpeisiin paremmin kuin mihin vakiintuneet toimintatavat pystyvät. Yksityinen sektori ei välttämättä ole kiinnostunut näistä tarpeista tai julkinen sektori on pystynyt vastaamaan niihin huonosti tai ei ollenkaan. Osaamiskeskus pyrkii vaikuttamaan siihen, että sosiaalisten innovaatioiden merkitys ja vaikuttavuus tunnistetaan läpi yhteiskunnan.

Sosiaalisten innovaatioiden merkitys ja vaikuttavuus

tunnistetaan läpi yhteiskunnan

Sosiaalisten innovaatioiden tuottama hyvinvointi on nostettava innovaatio- ja hyvinvointipolitiikan ytimeen. Tällä tarkoitetaan laajaa tapaa ymmärtää sosiaaliset innovaatiot palveluina, tuotteina, malleina, prosesseina tai strategioina, jotka tuottavat yhteistä hyvää ja hyvinvointia. Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus pyrkii vaikuttamaan siihen, että innovaatioiden hyvinvointia lisäävät vaikutukset tunnistetaan entistä paremmin, minkä kautta niiden vaikuttavuuden ja skaalautumisen edistämiseksi on enemmän tahtotilaa niin poliittisesti kuin poikkisektoraalisesti.

Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus toimii vaikuttajana eri hallinnonalojen kanssa kehittääkseen toimintamallia, jossa sosiaalisten innovaatioiden tarpeet ja ratkaisut kohtaavat paremmin. Ratkaisuilla monimutkaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin on paljon kysyntää. Keskuksella on rooli tämän kysynnän vahvistajana ja vastaajana: hyvinvointilähtöisen innovaatiopolitiikan vaikuttajana ja sosiaalisten innovaatioiden asiantuntijana. Sosiaalisten innovaatioiden tuloksia ja vaikuttavuutta tuodaan aktiivisesti näkyväksi hallinnonalojen suuntaan.

Ratkaisuilla monimutkaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin on paljon kysyntää.

Osaamiskeskuksen keräämä tieto sosiaalisten innovaatioiden roolista yhteiskunnallisten haasteiden (esim. vihreä siirtymä tai pandemiaelvytys) ratkaisemisessa vahvistaa laajemman yleisön tietoisuutta niiden yhteiskunnallisesta merkityksestä. Vaikuttamistyö sisältää tietoon pohjautuvaa aktiivista viestintää, julkiseen keskusteluun osallistumista sekä vuorovaikutusta hallinnonalojen kanssa.

Keinot

Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskukselle syntyy sen toiminnan kautta kattava asiantuntijuus suomalaisesta sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemistä ja kentän tilasta. Osaamiskeskus hyödyntääkin vaikuttamisessa omaansa ja muiden sosiaalisten innovaatioiden asiantuntijatoimijoiden kanssa muodostunutta kattavaa tietopohjaa ja asiantuntijuutta siitä, miten sosiaalisia innovaatioita voidaan hyödyntää ratkaisuina

yhteiskunnan viheliäisiin haasteisiin. Vaikuttamisen keinoina käytetään **aktiivista viestintää ja viestintäpalveluita, vuorovaikutusta hallinnonalojen kanssa, sosiaalisten innovaatioiden päivän ympärillä tapahtuvaa kampanjointia, sosiaalisten innovaatioiden asiantuntijapresenssiä julkisessa keskustelussa sekä ekosysteemin toimijoiden äänen voimistamista oppimisyhteisöissä ja sosiaalisten innovaatioiden verkkofoorumilla.**

Vaikuttamistyössä on kaksi kulmaa:

1. Sosiaalisten innovaatioiden käsitteen tunnettuuden kasvattaminen niin, että siitä käytävä keskustelu helpottuu ja että sosiaalisten innovaatioiden hyödyntämisen mahdollisuudet tunnistetaan entistä paremmin. Tietoisuus sosiaalisten innovaatioiden tuomista ratkaisuista lisääntyy.
2. Yksittäisten hyvien toimintamallien ja menestystarinoiden levittäminen, mikä edesauttaa niiden skaalautumista.

Hallinnonalojen toimintaympäristön tunteminen ja sen tunnistaminen, missä sosiaaliset innovaatiot voisivat olla osana vaikuttavampia ratkaisuja on keskeistä sille, että sosiaalisten innovaatioiden tuottama arvo ja vaikuttavuus saadaan näkyväksi. Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus pitää itsensä ajan tasalla hallinnonalojen tilanteesta, uudistuksista, aloitteista ja ohjelmista. Keskus on aloitteellinen **keskusteluissa hallinnonalojen kanssa** ja selvittää niiden kanssa yhdessä, millaisten toimintatapojen kautta **sosiaalisten innovaatioiden ratkaisut ja hallinnonalojen tarpeet voisivat kohdata paremmin**. Osaamiskeskus välittää hallinnonaloille tietoa sosiaalisten innovaatioiden kentän tilanteesta ja laatii katsauksia yhteiskunnallisten haasteiden sekä hallinnonalojen tarpeiden kannalta relevanteista toimintamalleista ja tuloksista. Tarkoitus on rakentaa yhteistä ymmärrystä siitä, miten sosiaaliset innovaatiot tukevat hallinnonalojen suunnittelutyötä, päätöksentekoa ja ennakointia tarjoamalla uusia, sosiaalisesti ja taloudellisesti vaikuttavampia toimintatapoja.

2.4 Yhteistyö

Hankkeessa tehdyn selvitystyön tulosten perusteella ajatukseen koko suomalaista sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemiä koordinoivasta tahosta suhtaudutaan myönteisesti. Toisaalta sen pelätään synnyttävän päällekkäisyyksiä jo olemassa olevien toimijoiden kanssa. Keskuksen fokus onkin tärkeä määritellä riittävän selkeästi jo sen alkuvaiheessa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sen määrittelemistä, kuinka eri hallinnonalat

kytkeytyvät osaamiskeskuksen toimintaan ja mikä on osaamiskeskuksen suhde muihin jo samankaltaista työtä sosiaalisten innovaatioiden saralla tekeviin tahoihin.

Toisaalta juuri siksi, että Suomessa on monia innovaatioita tukevia rakenteita, on muodostunut tarve kokonaiskuvan piirtäjälle ja sen koordinoijalle. Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksen on järkevää tehdä tiivistä työtä jo olemassa olevien tahojen ja toimijoiden kanssa, jotka tekevät sen tavoitteiden kanssa linjassa olevaa työtä. Tämä edellyttää proaktiivista dialogia tahojen suuntaan jo ennen osaamiskeskuksen toiminnan käynnistymistä. Yhteinen sosiaalisten innovaatioiden asiantuntemuksen, tiedon ja muun tuen hyödyntäminen Suomessa lisää toiminnan vaikuttavuutta. Vaikuttamistyö sosiaalisten innovaatioiden aseman edistämiseksi osana päätöksentekoa ja sen näkyväksi tekeminen yhteiskunnassa onnistuu parhaiten yhteistyön kautta.

3. Kiinnostavia käytäntöjä Suomesta ja maailmalta

3.1 Innokylä – Innovaatioiden kehittämisen tukena kaikissa vaiheissa

Alueet: tieto ja osaaminen

Innokylä¹⁷ on THL:n, Sosten ja Kuntaliiton rakentama sosiaali- ja terveystieteen kansallinen kehittämissympäristö, joka perustuu ajatukselle avoimesta yhdessä kehittämisestä. Innokylä tarjoaa tietoa, työkaluja, menetelmiä ja kumppaneita innovaatioiden kehittämisen tueksi. Innokylä on kansainvälisestikin tarkasteltuna ainutlaatuinen alusta, jolla on pitkä historia teknisen alustan tarjoajana, tiedon kokoajana ja jakajana.

Ympäristö on suunnattu innovaatioiden kehittäjille, kehittämistyön tuloksia hyödyntäville valmistelijoille ja päätöksentekijöille. Innokylän tarjoamiin palveluihin kuuluvat työpajat, sparraukset, valmennukset, koulutukset, erilaiset tapahtumat ja hyvien käytäntöjen jakaminen. Osaamisen tueksi ympäristö tarjoaa menetelmiä tiedonhausta erikoisammattitutkinto-koulutukseen. Jälkimmäiseen on osallistunut jo satoja sote-ammattilaisia ja johtajia. Sen koulutustoimintaa on kohdistettu myös uudistusten tueksi. Esimerkiksi Tulevaisuuden sote-keskusohjelman tueksi on järjestetty muutosjohtamisen ja palveluiden kehittämisen ohjelmat.¹⁸ Innokylän osaamisen kehittämistoimet tavoittavat

¹⁷ Innokylä. Kts. lisää: <https://innokyla.fi/fi>

¹⁸ Innokylä, Innokylän valmennusohjelma Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteen keskus –ohjelman tueksi. Kts. lisää: <https://innokyla.fi/fi/innokylan-valmennusohjelma-tulevaisuuden-sosiaali-ja-terveyskeskus-ohjelman-tueksi>

Keskeiset opit

Kehittämisessä huomioitu kehittäjät, rahoittajat ja johtaminen, periaatteena avoin yhteiskehittäminen. Ympäristöön on koottu kattavasti tietoa, joka on helposti löydettävissä sekä ymmärrettävässä muodossa. Innokylässä on pysyviä työntekijöitä ylläpidossa rakentamassa kytköksiä sote- ja kunta-alan kehittämisen ja uudistamisen työhön.

Kiinnostavat käytännöt

- Hyvien käytäntöjen kokoaminen ja jakaminen
- Toimintamallien levittämisen tuki
- Tiedon toimijoille räätälöity levitys
- Työpajat ja sparraukset
- Valmennukset ja koulutukset
- Tapahtumat ja viestintä

3.2 Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus

Alueet: osaaminen ja vaikuttaminen

Työ- ja elinkeinoministeriön ohjaama, vuonna 2021 perustettu Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus¹⁹ tarjoaa neuvontaa ja ohjausta yhteiskunnallista yritystoimintaa harjoittaville tai käynnistäville yrittäjille ja yhteisöille. Verkostona toimiva keskus perustettiin hallitusohjelman ja yhteiskunnallisten yritysten strategian pohjalta. Sen tavoitteena on tehdä yhteiskunnallista yrittäjyyttä tunnetuksi ja houkuttelevaksi vaihtoehdoksi luoda työpaikkoja ja hyvinvointia Suomeen. Yritysten lisäksi keskus palvelee ELY-keskuksia ja muita julkisia yrityspalveluita.

Osaamiskeskuksen verkoston fasilitoinnista vastaavat konsortiona Yhteiskunnallisten yritysten liitto Arvo ry, Diakonia-ammattikorkeakoulu Oy, Kuntoutussäätiö sr, Osuustoimintakeskus Pellervo ry, Silta-Valmennusyhdistys ry ja Vates-säätiö sr. Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskuksen konsortiossa on vahvaa asiantuntemusta ja kokemuspohjaa sosiaalisten innovaatioiden asemasta Suomen kontekstissa.

¹⁹ Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus. Kts lisää: <https://yyo.fi/>

Keskeiset opit:

1. Vahva sosiaalisten innovaatioiden ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden asiantuntijuus yhdistettynä yritysten ohjaukseen ja neuvontaan.
2. Verkostomainen asiantuntijuuden hyödyntäminen ja yhdistäminen sitä tarvitseville.
3. Yhteiskunnallisen yrittäjyyden tunnettuuden lisääminen

Kiinnostavat käytännöt

- Tuki sosiaalisten innovaatioiden tuotteistamiseen ja skaalaamiseen
- Neuvonta koskien yhteiskunnallisen yrityksen perustamista tai yhteiskunnallisen yritystoiminnan käynnistämistä
- Neuvonta yrityksille osatyökykyisten työllistämiseksi
- Rahoitusneuvonta
- Vaikuttavuussparraukset yrityksille
- Datasivusto, joka kokoaa yhteen tietoa yhteiskunnallisesta yritystoiminnasta Suomessa laajasti eri rekisteriaineistoja hyödyntäen

3.3 Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö – Tietopohjaista tukea perheiden elämään

Alueet: tieto ja osaaminen

Vuonna 1987 perustettu Itla – Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö²⁰ edistää ja tukee Suomessa asuvien lasten ja lapsiperheiden hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja asemaa sekä hyvää tulevaisuutta. Nykyiset toiminta-alueet ovat tieto, innovaatiot ja koulutus. Säätiö toimii siltarakentajana, koollekutsujana ja tiedon syntetisoijana päätöksentekijöiden, tutkimusyhteisöjen ja ammattilaisten välillä. Se edistää ihmisvaikutusten arviointia kaikilla julkisen politiikan alueilla. Lasten palvelujärjestelmä on nykyisin sirpaleinen ja heikosti koordinoitu ja systeemistä muutosta tarvitaan, jotta lapset ja perheet saavat tarvitsemansa avun.

Yksi kiinnostava systeemisen muutoksen toteuttamisen viitekehysistä on yhteisövaikuttavuus-viitekehys²¹. Viitekehysten pohjalta rakentuu lapsi- ja perhepalveluiden kehittäjille suunnattu Itlan alueellinen oppimisverkosto ja tietopankki Versta²², joka

²⁰ Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö. Kts. lisää: <https://itla.fi/>

²¹ Versta, lapsuuden rakentajat, Yhteisövaikuttavuus (Collective Impact). Kts. lisää: <https://lapsuudenrakentajatversta.fi/yhteisovaikuttavuus/>

²² Versta, Tervetuloa Verstaalle rakentamaan sujuvaa arkea. Kts. lisää: <https://lapsuudenrakentajatversta.fi/>

perustuu yhteiseen päämäärään sitoutuneeseen, alueellisia tarpeita kuuntelemaan yhteistyöhön. Sen tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden pärjäävyyden²³ vahvistaminen. Verkostossa tapahtuva toiminta, kuten vertaisoppiminen, tutkimus ja tiedonjako on pyritty rakentamaan paikallisista tarpeista lähtien ja vahvistaen paikallisia kyvykkyyksiä ja osaamista.

Keskeiset opit

Yhteisövaikuttavuuden viitekehys (collective impact) vaikuttavuuden edistäjänä ja toimijoiden yhdistäjänä. Sen keskeiset periaatteet ovat yhteiset tavoitteet, yhteiset arvioinnin mittarit, toisiaan vahvistavat toiminnot sekä jatkuva vuorovaikutus.

Kiinnostavat käytännöt

- Alueellinen oppimisverkosto²⁴
- Tietopohjainen tuki (mm. tutkimus, YHTEISÖ+VAIKUTTAVUUS bootcampit, podcastit)²⁵

3.4 The Australian Centre for Social Innovation (TACSI) – Tavoitteena ihmislähtöinen, systeeminen vaikuttavuus

Alueet: osaaminen ja vaikuttaminen

TACSI²⁶ perustettiin vuonna 2009 Etelä-Australian hallituksen toimesta. Nykyään se on itsenäinen toimija, jolla on projekteja eri puolilla Australiaa. TACSI:n tavoitteena on kehittää uusia ja parempia tapoja rakentaa sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia. TACSI on tehnyt rohkeita kokeiluja ihmislähtöisen innovaation saralla.^{27,28} Sen toiminta perustuu ajatukselle, että ihmiset ovat oman elämänsä asiantuntijoita. Näin ollen parhaat innovaatiot syntyvät työskentelemällä yhdessä sellaisten ihmisten kanssa, joita ratkaistavat haasteet koskettavat.

²³ Versta, Pärjäävyys. Kts. lisää: <https://lapsuudenrakentajatversta.fi/parjaavyys/>
<https://lapsuudenrakentajatversta.fi/parjaavyys/>

²⁴ Versta, Lapsuuden rakentajat alueellinen oppimisverkosto. Kts. lisää:
<https://lapsuudenrakentajatversta.fi/alueellinen-oppimisverkosto/>

²⁵ Versta, Materiaalipankki. Kts. lisää:
<https://lapsuudenrakentajatversta.fi/materiaalit/#1616593532419-c13c6011-201c>

²⁶ TACSI. Kts. lisää: <https://www.tacsi.org.au/>

²⁷ TACSI, We're TACSI, Australia's national centre for social innovation. Kts. lisää:
<https://www.tacsi.org.au/about/who-we-are>

²⁸ TACSI, Our work. Kts. lisää: <https://www.tacsi.org.au/our-work>

Keskeiset opit

1. Rohkeita ja systeemisiä kokeiluja tehdään verkostomaisessa, sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemin toimijat yhdistävässä ympäristössä
2. Sosiaalisia innovaatioita skaalatessa otetaan huomioon erilaisten ympäristöjen ja systeemien vaikutukset.
3. Sosiaalisten innovaatioiden vaikuttavuus rakentuu ihmislähtöisyydelle

Kiinnostavat käytännöt

- Innovaatiokonsultointi. TACSI pyrkii nostamaan yksilöiden, tiimien ja organisaatioiden valmiuksia kehittää innovaatioita ja ratkaisuja ihmislähtöisesti.²⁹
- Systeemisten aloitteiden tekeminen. Sosiaaliin haasteisiin ei pystytä vastaamaan vain yksittäisillä käytännöillä tai palveluilla. Aloitteet kokoavat yhteen sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemin toimijat pitkän aikavälin kokeiluihin. Yksi esimerkki tästä on tulevaisuuden asumista kuvitteleva The Future of Home-ohjelma³⁰.
- Innovaatioiden skaalaus. TACSI:n fokus innovaatioissa ulottuu niiden ideointivaiheesta käytännön toteutukseen.³¹ Keskus työskentelee verkostojensa kanssa levittääkseen ja toistaakseen innovaatioita uusissa ympäristöissä. TACSI pyrkii myös kasvattamaan ymmärrystä siitä, miten innovaatioita tulee soveltaa erilaisissa ympäristöissä. Yksi esimerkki tästä on TACSI:in perheiden välistä tukea edistävä Family by Family-ohjelma³².

3.5 Social innovation Canada – Näkyvyyttä, osaamista ja yhteistoiminnan rakenteita

Alueet: tieto ja osaaminen

Vuonna 2019 perustetun Social innovation Canada-verkoston³³ tavoitteena on vahvistaa kanadalaista sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemiä sekä voimaannuttaa ihmisiä ja organisaatioita. Verkosto tarjoamaa tietoa, työkaluja, taitoja ja verkostoja, joita tarvitaan kompleksisten ongelmien ratkaisuun ja sosiaalisten innovaatioiden synnyttämiseen.

²⁹ TACSI. Kts. lisää: <https://www.tacsi.org.au/>

³⁰ TACSI, We've written a book that explores the Future of Home. Kts. lisää: <https://www.tacsi.org.au/our-work/project/future-of-home-ebook>

³¹ TACSI, What we do. Kts. lisää: <https://www.tacsi.org.au/what-we-do>

³² Family by Family. Kts. lisää: <https://familybyfamily.org.au/>

³³ Social Innovation Canada. Kts. lisää: <https://sicanada.org/>

Toimintamallia suunniteltiin vuorovaikutteisesti 750 kehittäjää kuullen. Toiminta käynnistyi vuonna 2018 2,4 miljoonan rahoituksen turvin maan hallitukselta ja säätiöiltä. SI:n ytimessä on viiden hengen tiimi, joka toimii kansallisella tasolla kumppanuudessa alueellisten "solmutoimijoiden" tai kumppaneiden alueellisten yhteyshenkilöiden kanssa. Alueilla toimivat tärkeät verkostojen kutojat (weavers)³⁴, jotka järjestävät kokoontumisia ja tapahtumia innovaatiokehittäjille ja muille tunnistetuille sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemien toimijoille. Toistaiseksi verkosto keskittyy yhteistyön infrastruktuurin rakentamiseen, joka tukisi kokeiluja ja yhteisoppimista.

Keskeiset opit

1. Toiminnan suunnittelun toteutettu yhdessä innovaatioiden kehittäjien kanssa
2. Fokus sosiaalisten innovaatioiden kanssa toimivien yhdistämisessä ja ekosysteemin vahvistamisessa
3. Arvoina muun muassa avoimuus, olemassa olevien resurssien hyödyntäminen, kevyt hallinto sekä periferioiden voimaannuttaminen
4. Huomioitu tarve oppimisen yhteisöille sekä alueellisesti että temaattisesti
5. Toiminnan rahoitus useasta lähteestä, tavoitteena taloudellinen kestävyys

Kiinnostavat käytännöt

- Alueelliset ekosysteemikartoitukset. Ekosysteemikarttojen avulla sosiaalisten innovaatioiden toimijat löytävät tarpeitaan vastaavat, työkalut, resurssit ja yhteisöt.
- Ongelman kehystys- ja systeemisen ajattelun koulutukset
- Tiedon- ja tarinanjakoalustat

3.6 EIT Climate-KIC – Innovaatioportfolioilla kohti systeemistä vaikuttavuutta

Alueet: osaaminen ja vaikuttaminen

Euroopan teknologiainstituutin alainen osaamis- ja innovaatioyhteisö EIT Climate-KIC³⁵ hyödyntää ilmastonmuutokseen vastaavassa toiminnassaan innovaatioportfolioita. Innovaatioportfoliot³⁶ ovat uudehko, yhteen tuotuihin kokeiluihin ja tiiviiseen

³⁴ Social Innovation Canada "Introducing Social Innovation Canada". Kts. lisää: https://www.sicanada.org/wp-content/uploads/2018/12/si-canada-strategy_public.pdf

³⁵ EIT Climate-KIC. Kts. lisää: <https://www.climate-kic.org/>

³⁶ Sitra, "Radikaali epävarmuus vaatii radikaalia yhteistoimintaa". Kts. lisää:

vuorovaikutukseen perustuva lähestymistapa. Se perustuu ajatukselle siitä, että ne toimijat, jotka pyrkivät vastaamaan toiminnallaan tiettyihin yhteiskunnallisiin haasteisiin koordinoisivat toimintaansa sen sijaan, että ne vain seuraisivat itse asettamia tavoitteitaan silloissa. Innovaatioportfolio-ajattelun mukaisesti EIT Climate-KIC:in tunnistaa hankkeiden ja toimijoiden välisiä suhteita ja kerää yhteen toimijoita yhteiskunnan eri sektoreilta vahvistaen näin yhteisen oppimisen ja ymmärryksen rakentamista, mikä puolestaan johtaa suurempaan vaikuttavuuteen. Sen vuoden 2020 innovaatioportfolio³⁷ sisältää hankkeita, jotka vastaavat EIT Climate-KIC:in 12 vaikuttavuustavoitteeseen.

Keskeiset opit

1. Fokus sellaisissa toimintatavoissa, jotka ulottuvat organisaation ulkopuoliseen toimintaan ja rakenteisiin (innovaatioportfoliot, orkestraattorina toimiminen)
2. Innovaatioekosysteemin orkestraattorina toimiminen, eli sen toimijoiden yhteistoiminnan edistäminen systeemisen muutoksen saavuttamiseksi
3. Jaetun ymmärryksen ja vaikuttavuuden rakentaminen innovaatioportfolioiden kautta

Kiinnostavat käytännöt

- Innovaatioportfoliot: EIT Climate-KIC:in vaikuttavuustavoitteiden kannalta keskeisten toimijoiden tunnistaminen.

3.7 What Works Network – Näyttöön perustuvia ratkaisuja

Alueet: tieto ja vaikuttaminen

Iso-Britannian What Works-verkoston³⁸ tavoitteena on varmistaa, että julkishallinnon työntekijöillä on aina saatavilla laadukasta ja relevanttia tietoa niiden päätöksenteon tueksi. Verkosto koostuu 10 itsenäisestä, mutta Cabinet Officen (Iso-Britannian valtioneuvoston kanslia) koordinoimasta What Works-keskuksesta, kolmesta liittäjäjäsenestä (affiliate) sekä yhdestä yhteistyökumppanista (associate), jotka toimivat eri politiikka-alueilla (mm. koulutus, rikollisuuden ehkäisy, nuorisotyöllisyys ja kodittomuus). Keskukset mahdollistavat näyttöön perustuvan uusien julkisten sektorin innovaatioiden ja ratkaisujen kehittämisen muotoilemalla tietoa niin, että päätöksentekijät voivat hyödyntää

<https://www.sitra.fi/julkaisut/radikaali-epavarmuus-vaatii-radikaalia-yhteistoimintaa/>

³⁷EIT Climate-KIC, A Snapshot of EIT Climate-KIC's Innovation Portfolio. Kts. lisää:

<https://www.climate-kic.org/in-detail/2020-innovation-portfolio/>

³⁸ What Works Network. Kts. lisää: <https://www.gov.uk/guidance/what-works-network>

sitä helposti. Keskus tuottaa laadukasta näyttöä päätöksenteon tueksi kokoamalla yhteen tietoa ja suorittamalla arviointeja ohjelmien ja politiikkatoimien vaikuttavuudesta sekä laatimalla korkealaatuisia yhteenvetoraportteja. Keskusten rahoitus tulee useista julkisista ja ei-julkisista lähteistä, mukaan lukien Economic and Social Research Council (ESRC)³⁹ ja Big Lottery Fund⁴⁰.

Keskukset tuottavat tietoa toimivista käytännöistä tekemällä tutkimusta ja kuullen sidosryhmiä. Esimerkiksi vuosien 2016–2020 aikana What Works for Children’s Social Care rahoitti yhteensä 50 innovaatiohanketta eri puolilla maata.⁴¹ Vuonna 2021 se julkaisi päätöksentekijöille suunnatun yhteenvedon näiden hankkeiden vaikuttavuusarviointien tuloksista.

Keskeiset opit

1. Käytäntöjen ja toimintatapojen jatkuva vertailu ja arviointi niiden kehittämiseksi ja vaikuttavuuden edistämiseksi
2. Toiminnan arvoina avoimuus ja lähestyttävyyys päämääränä tuoda saataville laadukasta näyttöä ja tietoa toimivista käytännöistä helposti ymmärrettävässä muodossa
3. Jatkuvan vuorovaikutuksen takaaminen tiedon tuottajien ja hyödyntäjien välillä sen varmistamiseksi, että tieto on paitsi laadukasta myös relevanttia

Kiinnostavat käytännöt

- Aukkojen tunnistaminen olemassa olevassa tietopohjassa
- Laadukkaan ja tarkan tiedon tuottaminen, kokoaminen ja syntetisointi helposti ymmärrettäviksi syötteiksi

4. Yhteenveto

Sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskus-hankkeen⁴² taustalla on Euroopan komission tavoite lisätä panoksia sosiaalisiin innovaatioihin. Eri puolilla EU:ta sosiaalisia innovaatioita

³⁹ Economic and Social Research Council (ESRC). Kts. lisää: <https://www.ukri.org/councils/esrc/>

⁴⁰ Community Fund. Kts. lisää: <https://www.tnlcommunityfund.org.uk/>

⁴¹ What Works For Children’s Social Care, Learning From Innovation – Summaries Of The Children’s Social Care Innovation Programme Round Two Evaluations. Kts. lisää: <https://whatworks-csc.org.uk/research-report/learning-from-innovation-summaries-of-the-childrens-social-care-innovation-programme-round-two-evaluations/>

⁴² European Commission, Competence Centres for Social Innovation. Kts. lisää: <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/en/competence-centres-social-innovation>

synnytetään hajanaisista rakenteista käsin. Suomessa on jo tehty arvokasta ja edistyksestä työtä tällä saralla, mutta tarve on sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemiä vahvistavalle taholle ja ylläpitäjälle, joka kannattelee sosiaalisten innovaatioiden teeman näkyvyyttä.

Monimutkaisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaiseminen edellyttää systeemistä muutosta ja sitä, että ratkaisut leviävät yli siilojen. Yksi haasteista on olemassa olevien rakenteiden ja prosessien tuominen yhteen. Suomessa tarvitaan yhteistä, pitkäkestoista ja jatkuvaa vertaisoppimisen ja -kehittämisen tilaa sekä hyvien ideoiden kannatteleminen. Sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemiä tuleekin siis vahvistaa. **Näin saadaan enemmän hyvää innovaatioista.**

Tässä raportissa on esitelty ehdotus sosiaalisten innovaatioiden osaamiskeskuksen toimintamallista, joka vastaa hankkeessa yhdessä asiantuntijoiden ja sidosryhmien kanssa tunnistettuihin suomalaisen sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemin haasteisiin ja mahdollisuuksiin sekä ammentaa parhaista käytännöistä. Toimintamallin lähtökohtana on ollut sosiaalisten innovaatioiden vaikuttavuuden kasvattaminen ekosysteemin vahvistamisen kautta. Osaamiskeskus toimiikin siis verkostomaisesti yhdistäen kansallisen tason sekä vahvan alueellisen läheisyyden.

Toimintamalli rakentuu kolmesta alueesta: 1. tieto (tietoisuuden lisääminen siitä mikä toimii ja on vaikuttavaa sekä sosiaalisten innovaatioiden tunnettuuden ja näkyvyyden kasvattaminen), 2. osaaminen (innovaatiokehittäjien, rahoittajien ja käyttöönottajien kyvykkyyksien ja toimijuuden vahvistaminen yhteisössä sekä yhteisen suunnan rakentaminen) ja 3. vaikuttaminen (sosiaalisten innovaatioiden tunnistaminen osaksi ratkaisuja yhteiskunnan viheliäisiin ongelmiin).

Osaamiskeskuksen on tärkeä tehdä yhteistyötä sellaisten jo olemassa olevien toimijoiden kanssa, jotka tekevät sen tavoitteiden kanssa linjassa olevaa työtä. Koska Suomessa on jo monia sosiaalisten innovaatioiden kehittäjiä tukevia rakenteita, on muodostunut tarve kokonaiskuvan piirtäjälle ja sen koordinoijalle. Tämä edellyttää ennakoivaa vuorovaikutusta tahojen suuntaan jo ennen osaamiskeskuksen toiminnan käynnistymistä. Keskinäinen asiantuntemuksen, tiedon ja muun tuen hyödyntäminen tuo työhön vaikuttavuutta.

Koska Suomessa on jo monia sosiaalisten innovaatioiden kehittäjiä tukevia rakenteita, on muodostunut tarve kokonaiskuvan piirtäjälle ja sen koordinoijalle

